

ПАЗАРЪТ И ПАРИТЕ В ЮДЕЙСКАТА И ХРИСТИАНСКАТА МИСЪЛ ОТ ЕПОХАТА НА ЕЛИНИЗМА И ДРЕВНИЯ РИМ¹

Леонард П. Лиджио

Темата, с която се залавям, е твърде сложна. Значението му като тема за дебат се появи съвсем отскоро, най-вече с появата и развитието на богословието на освободението.² В наскоро появилите се произведения на богословите, принадлежащи към това направление, често се среща позоваване на Стария и Новия завет и на отците на Църквата, с което се цели да се създаде легитимност на собствените им разсъждения, а опонентите да бъдат обречени на вечен мрак. За нас е важно, на първо място, да разберем какво древните християни, а преди тях и евреите, са смятали по въпроса за собствеността³ и, на следващо място, да разберем контекста, в който отците на Църквата са разсъждавали и писали по този въпрос, така че учението им да бъде правилно разбрано.

Да направим един обстоен анализ по този въпрос, според мен означава да се посвети значително време и усилия за изследване на икономиката и обществото на античния свят. Под античен свят аз разбирам Източните империи – като Персия и Египет, елинистичните империи, наследени от Александър Велики, и техният приемник, Римската империя. Учението на пророците, Исус Христос, апостолите и отците на Църквата не би могло да бъде разбрано, без да се знаят обществените условия, към които всички те се съотнасят. В голямата си част богословите на освободението не обръщат достатъчно внимание на историческата ситуация, а просто задълбават в текстовете, без да се опитват да ги положат в контекста, в който те са били създадени и чието познаване следователно щеше да им придаде едно по-различно разбиране.

Ако зачетем Стария завет, още от самото му начало се натъкваме на въпроса за частната собственост. В първите му книги, там, където се разказва за пристигането на евреите в Обетованата земя, се говори, че земята била разпределена помежду им на отделни парцели, и под страх от наказание им било запретиено да премахват междите или да ги местят. Последното се равнявало на вид кражба и в крайна сметка на пожелаване на богатата на ближния. Същевременно, пак в Стария завет, е изразено схващането, че човек не трябва да превръща в идол нито притежанието, нито бедността; че не трябва нито излишъкът, нито недоимъкът от материални блага да се превръщат в идол; и че тези блага не трябва да се придобиват самоцелно, извън религиозното задължение на човека.

---

¹ Оригиналът на тази статия първоначално е публикуван в: T.J. Burke (editor), *The Christian Vision: Man and Morality*, Hillsdale, Michigan, The Hillsdale College Press, 1986, след с тва с разрешението на автора е препечатана заглавие: Leonard P. Liggio, *Market and Money in Jewish and Christian Thought in the Hellenistic and Roman Ages*, в: Kurt R. Leube, Angelo M. Petroni, James S. Sadowsky (editors), *An Austrian in France / Un Autrichien en France*, (A Festschrift in Honour of Jacques Garello on the Occasion of the Twentieth Summer University of New Economics), Torino, La Rosa, 1997, p.281 – 294. Правата за българско издание са любезно представени от автора на Института за пазарна икономика. Преводът е на Александър Кашъмов, езиковата редакция – на Валентин Косашки, а научната – на Красен Станчев. – Бел. р.

² Става дума за богословите, тълкуващи ранното християнство като движение на пролетарии, целящо колективно избавление на парите в древноримското общество. – Бел. р.

³ Употребена е думата *possession*, която в зависимост от контекста е преведена в настоящия текст като “собственост”, “имущество” или “притежание”. – Бел. прев.

Освен това в Стария завет се говори и по въпроса за непочтеното придобиване на имущество. Например в книгата на пророк Исаия пророкът предупреждава князете да не общуват с крадци, нито да бъдат корумпирани съдии (Исаия, 1 : 23⁴). Това предупреждение се предхожда от напомнянето: “Среброто стана на сгурия, виното ти е с вода смесено” (Исаия 1 : 22). Пророкът предупреждава за обезценяването на парите и можем да видим много места в Стария завет, където пророците осъждат това обезценяване (което на съвременен език бихме нарекли “инфлация”), като се позовават на закона и заедно с отнемането на чужда собственост го считат за един от основните видове кражба.

Темата продължава в Книгите на пророците - Йезекил си служи с примера за злото, каквото е обезценяването на парите, за да призове хората да се устремят към собственото си преобразяване (Йезекил, 22 : 18 – 22). Така темата продължава да се появява в старозаветната литература. Обезценяването на монетата се смята за сходно с обезстойността на религиозната дейтелност на даден човек, пример за греха като такъв и образец за променливост на една личност чрез и в действията ѝ.

Вехтозаветните пророци подчертават насочения срещу държавата възглед за защитата на правото на отделното семейство на собствено имущество. Йезекил проповядва срещу насилничеството, при което управляващият отнема от отделния еврейин притежаваното от него имущество. Тази важна тема продължава по-нататък в раннохристиянската литература.

Според Стария завет, богатството е дадено, за да бъде употребявано продуктивно и мъдро – възглед, който се доразвива в Новия завет. В Първо послание до Тимотей (виж: Тимотей, 1 : 3) се утвърждава отговорността на семейството да произвежда и по този начин да се грижи само за себе си. Това, което вехтозаветните пророци и някои раннохристиянски съчинения говорят всъщност е в защита на семейството, а за да се защити семейството, е важно, според тях, да защитиш частната собственост. Посегателството срещу семейството чрез посягане на частна собственост се разглежда като отклонение от религиозната вяра и от задължението на семейството да се моли и свещенодейства правилно.

Важно е да се знае нещо и за възгледа за собственост и богатство, който е бил развит от новопоявилите се християни в ранната Църква, която се е появила по средата на елинистичния и римския период. Гърците и римляните са имали много силно чувство за собственост, сходно с това на старозаветните евреи. При тях е съществувала силна връзка между частната собственост, семейството и религията. Те смятали, че всяко семейство, като една отделна единица молеши се, има пряка връзка със своя бог. Ето защо всяко семейство е имало собствено място за свещенодействия в дома си, а домът и дворът - т.е. семейният имот, се считали за отредени (посветени) на това семейство. Било забранено да се нарушава частната собственост, защото това би било кощунство. Само семейството е имало религиозна функция в този имот. С други думи, в голямата си част нашето западно схващане за частна собственост се корени в това религиозно понятие и уникалната религиозна роля на семейството като посредник между бога и човека.

---

⁴ Според традицията в цитирането на Библията в скоби е дадена ключовата дума от заглавието на библейската книга, след това следват поредните номера на главата и строфата. – Бел. р.

Що се отнася до римляните, горното важи в още по-голяма степен. Силната връзка между собственост, семейство и религия се проследява в техния възглед за семейна единица: съпругът и съпругата са били жреци и - макар съпругът да е упражнявал повечето от жреческите задължения – са били неразривно свързани. Ето защо моногамията е била толкова важна при тях – защото в противен случай биха се нарушили религиозните традиции, обхващащи както религиозната роля на родителите, така и връзката ѝ със защитата на семейната собственост.

Един римлянин, който е бил част от горепосоченото жречество и, следователно, е упражнявал жречески функции, не е могъл да продължи да бъде такъв след овдовяването си. Тази функция е била достъпна само за женения мъж, защото загубата на неговата съпруга нарушавала целостта на тази религиозна функция. Често се случвало такъв римлянин да бъде наследен в своите функции от свой женен син, който вече можел да изпълнява религиозните задължения. Тези схващания са били твърде разпространени по времето на Христа, апостолите и отците на Църквата и, макар това да не е признавано досега, са допринесли за разрастването на християнската мисъл. Същите аспекти вече са съществували в староеврейската мисъл, която образува естествената основа, от която започва развитието на християнския възглед.

През вековете преди рождението на Христа, а именно така наречения следизгнанически период на древните евреи, на тях им било разрешено да се върнат в Юдея под господството на Персийската империя и оттогава насетне те започнали да създават свое ново общество. Това общество е било доста различно от описаното например в Книгата на царете и в периода на Давид и Соломон. В този период се разраснал конфликтът между садукееите (жреческата каста, която в по-голямата си част живеела в Йерусалим) и фарисеите, които били благочестиви хора от провинцията. В крайна сметка той довел до развиването на две различни религиозни традиции. Различието между тях до голяма степен се дължало на ролята на жреческата каста да съчетава религиозните функции с функциите на събирачи на данък, в началото в полза на Персийската империя, а по-късно за диадохите на Александър Велики. В качеството си на данъчни чиновници те съчетавали функциите на свещенослужение и властническа репресия. Съчиненията на някои по-благочестиви евреи, насочени срещу богатството, критикуват именно тези хора за това, че са на религиозна служба и същевременно репресират, в качеството си на данъчни чиновници, останалата част от населението.

Тези различия съответно довели до разлика в религиозните възгледи, като фарисеите развили вярата в безсмъртието на душата и възкресението в тяло, както и значението на устното предание в религиозните дела, като допълнение към писаната Библия. Когато четейки Библията, стигнем до рождението на Исус и появата му в обществения живот, забелязваме, че той в голяма степен разсъждава и говори с езика на фарисеите. Именно те се явявали като благочестиви евреи, ако и на много места, както показва Новия завет, да са се били отклонили от истинската си същност и били станали прекалено юридически и тесногръди, заради което били осъдени от Исус в Неговите публични проповеди.

До първото столетие е съществувала цяла нова група от данъчни чиновници и общественици. Ако погледнем под повърхността на случилото се тогава, Исус е бил поддържан от своите приятели и ученици. Виждаме го заедно с голяма група хора, които извършвали широка обществена дейност.

Явно, за да извършват тази благочестива дейност, те все пак е трябвало да живеят някак и в много случаи в Новия завет виждаме, че Исус е бил подпомаган от богати жени. Те не били осъдени за своето богатство, защото то е било употребявано по един богоугоден начин (а именно, за да послужи лично за издържането на Исус и Неговите ученици).

Но дори и тогава не всеки е бил способен или призван за това – хората не са били осъждани за неспособността си да употребяват богатството си в подкрепа на Исус и неговите ученици. Това е било едно свръхизискване. Някои го приемали, мнозина обаче не били способни на това. В Новия завет няма осъждане на богатството само по себе си, нито опит това да се превърне в отделна тема на дебат. Христос приемал богатството както приемал бедността, и както приемал и много други неща, които не били нито добри, нито лоши по същността си.

Когато четем писмата на апостол Павел, там намираме едно продължение на стоическите идеи, някои от които са много сходни с християнските. Апостол Павел обръща отделно внимание на стоическата идея за значението на самодостатъчността – а именно значението на това, хората да имат достатъчно имущество, за да бъдат самодостатъчни и, следователно – да полагат усилия да придобият достатъчно имущество за съществуването на семейството си. Ако хората не правели това, те били лишени от необходимата християнска благодат. Ако, от друга страна, те били твърде усърдни в стремежа си да придобиват богатства, също били лишени от благодат. Но липсва осъждане на богатството като такова, докато същевременно има едно утвърждаване на постигането на този вид самодостатъчност – достатъчно по количество имущество, с което да се живее съобразно с обществото.

Много от съчиненията на либералните богослови са съсредоточени върху текстовете на отците на Църквата, особено тези от четиринадесети век. Когато ги четем, се налага да направим референция към това, което се случва в римското общество през предходните столетия, защото в противен случай няма да разберем правилно тези текстове. Свети Йоан Златоуст, свети Василий и повечето от останалите източни отци например са живели монашески живот, в който са презрели богатството и са приели егидата на бедността като една особена Божия благодат. Впоследствие те станали епископи и проповедници на Църквата. Твърде често обаче тяхното слово е изхождало от понятието за монашеска бедност.

Ако се поинтересуваме от възникването на някои монашески общности, например ранните монашески общества в Египет, в ръкописите от трети и четвърти век ще забележим, че членовете на тези общности са избягали от земите си към плодородните земи в делтата на Нил, за да се укрият от данъчните чиновници. Римското общество от второто и третото столетие след Христа се било превърнало в едно общество, стремящо се да събира данъци. Също така то се милитаризирало, като войниците били високоплатени и за да може това състояние да се поддържа, цялото население било обложено с високи данъци. Това положение достигнало до там, че за да бъдат събирани данъците, властта задължавала първенците – богатите хора в обществото, да събират големи данъчни суми всяка година. Ако не успеели, трябвало да ги заплатят от собственото си имущество. Ако то не се оказало достатъчно, всичко, което имали, се конфискувало, а самите те били продавани в робство. Така се развила една могъща система за събиране на данъци, а с нея и неимоверни усилия за избягването на жестокостта на тази система.

Когато отците на Църквата критикуват богатите за техните жестокости, те имат предвид богатите, които били принудени да станат събирачи на данъци и – за да оцелеят, правели всичко възможно, за да събират данъците от другите. Така че тогава съществувала система, в която цялото общество се занимавало с това да събира и да избягва данъци. Ето защо, за да избягат от данъчните чиновници, големи маси от хора напускали своите стопанства и градовете си и се установявали в провинцията и в по-дивите места. Много от тях били религиозни хора и някои от ранните монашески общества се образували именно от такива бежанци.

Ето няколко пасажа от някои отци на Църквата от този период. Първият е от произведението на Салвиан, отец на Църквата и автор от пети век, чиято книга “За Божието светоуправление”, съдържа обширен параграф, посветен на целия този въпрос⁵. Той пита: “Какво друго представлява положението на управника, ако не вид грабителство? Никой не разграбва бедните държави повече от тези, които са на власт.” По-нататък той продължава да коментира събирачите на данъци, като ги сравнява с крадци, които душат с ръцете си стегнатите от веригите на данъчното бреме поданици. “Съществувал голям брой богати, чиито данъци убивали бедните.” След това той казва:

“Що за градове, общини и села са тези, в които най-многобройните потисници са събирачите на данъци? Вероятно те са придобили тази слава в името на тирана, тъй като това се счита за мощ и чест. Що за място е това, както вече казах, където сълзите на вдовиците и сираците и заедно с тях на всички свети хора не трогват градските първенци. Където през цялото време бедните са ограбвани, вдовиците - мачкани, сираците – подтискани толкова много, тъй щото много от тях - и то с известен род и свободно образование - да предпочетат да избягат при варварите, нежели да гинат от болката на общественото преследване. Те търсят между варварите римското достойнство, защото не могат да понесат варварското безчестие между римляните.”

Това е периодът, в който великите германски племена се преселват в Римската империя. Един от изненадващите аспекти на това нашествие е, че те са били посрещнати като освободители от повечето римски граждани, защото не въвеждали данъчна система и ограничения спрямо търговията и богатствата, подобни на въведените от римската администрация.

И така тези хора бягали или при готите или при багудите, или при останалите варвари, без да изпитват ни най-малко чувство за разкаяние за бягството си. Те предпочитали да живеят като свободни хора в една външна форма на пленничество, така да се каже, отколкото като пленници в собствената си страна да очакват появата на свободата. Ето защо името на римския гражданин, което било не само високо ценено, но и скъпо продавано, сега било изоставено и избягвано и се считало не само недостойно, но дори отвратително. Нищо друго не може да бъде по-убедително свидетелство за римската порочност от факта, че много хора, достойни и с благородно потекло, според които това да бъдат римляни е било най-високата чест и достойнство, са били докарани от жестокостта на римската порочност до такова положение, че да не искат повече да бъдат римляни. Ето защо даже и тези, които не били избягали при варварите, били принудени да станат варвари. По този начин големите маси от население, живеещи в Испания и Галия, както и във всички останали

---

⁵ Презвитер Салвиан Марсилски, автор от V в. Цитираното произведение е основното му съчинение, Migne, PL t.53. col. 25 – 158. – Бел. прев.

провинции в целия римски свят, били принудени от римската порочност да престанат да бъдат римляни.

По подобен начин същото се случило с всички от по-нисшите класи, тъй като те били подтикнати от една и съща причина към две противоположни алтернативи. Висшестоящата сила изисквала от тях да се стремят към свобода, но същата не им давала възможност да постигнат този стремеж. Може би вината си е била тяхна, че искали да бъдат хора, които не желаят нищо друго, освен да бъдат принуждавани да искат свобода. Най-голямото им нещастие било това, към което се стремели, защото много по-добре за тях би било ако не били принуждавани към такъв стремеж. Но какво друго биха могли тези окаяни хора да желаят? Над понасящите тежкото и продължително данъчно бреме вечно била надвиснала опасността от жестоки и безмилостни проскрипции⁶. Те изоставяли домовете си, за да не бъдат измъчвани там. Те търсели изгнанието като избавление от мъченията. Врагът бил по-милостив към тях от бирниците. Доказателство за това бил фактът, че те отивали при врага, за да избегнат смазващото бреме на данъците.

Салвиан продължава да описва тези събития страница след страница. По-късно, когато варварите се заселили в Римската империя, били посрещнати с радост от всички онези, които се опитвали да се отърват от бремето на безкрайните мъчения, на които били подлагани, за да признаят дали имат скрити богатства. Тези именно варвари, както Оросий⁷, отец на Църквата по онова време, разказва, се захванали за ралото и започнали да се отнасят към римляните като към приятели и другари. Между тях имало много римляни, които били предпочели да живеят в бедност и свобода сред варвари, отколкото да живеят сред римляни и да плащат данъците си със страх.

Подобни идеи се срещат в съчиненията и на други отци на Църквата. В съчиненията на Лактанций⁸ от същия период, ще намерим по-подробен анализ по този въпрос. Той показва, че онези, които са застъпници на общността на благата, заимстват идеята от Платон и от елините от епохата на Златния век, в който съществувала собственост на общността. Според Лактанций идеята за общностна собственост е неприемлива за християните и е изцяло свързана и съвместима с една нехристиянска представа за брака и семейството, тъй като Платон призовавал към общност не само на собствеността, но и на жените. Той обяснява, че това е неестествено и че премахването на частната собственост води до премахване на семейството и, ако искаш да защитиш семейството, трябва да защитиш и частната собственост. Като християнски отец, той призовава християнския свят да брани първо имуществото си, ако иска да защити семейството си от всички посегателства, на които бива подлаган през този период.

Лактанций подробно обяснява взаимовръзката между чувството за собственост, добродетелите, които произлизат от него, и здравите семейства, които се основават на него и смята, че посегателството над това чувство е посегателство над християнската добродетел. Например той казва: “Този, който желае да направи хората равни, трябва да премахне не брака или имуществото, а арогантността, гордостта, презрението, и само така силните и въодушевени люде могат да разберат, че са равни дори и с най-бедните просяци.” Той също така смята, че от значение е нагласата на ума (т.е. добродетелите), а не въпросът

⁶ Конфискация на имущество /лат./. – Бел. прев.

⁷ Презвитер Павел Оросий, автор от V в., последовател на Августин Блажени. – Бел. прев.

⁸ Автор от III – нач. IV в., представител на християнската апологетика. – Бел. прев.

за равенството на собствеността или създаването на общи блага. Той казва: "...защото притежанието на предмети поставя въпроса за добродетелта и порока, докато общността не поражда нищо различно от узаконяването на пороците." Той още казва, че частната собственост отличава човека от животните и че разбирането на това е от голямо значение.

Друг Църковен отец, към който бих се отнесъл, е св. Августин. Близък негов приятел, Хиларий, който бил от Сиракуза, му написал писмо, в което цитирал християни от Сиракуза, които казвали: "...че заможен човек, който не се отказва от богатския живот, не може да влезе в Царството Небесно, освен ако не продаде всичко, което има, и че няма да му помогне, дори и да спазва Божиите заповеди, ако задържа богатствата си."

Августин му отговорил в пространно писмо, за да му даде аргументи да проверае това. Той започва:

"Чуй сега нещо за богатството във връзка с твоето запитване в писмото ти. В него ти писа, че според някои богат човек, който продължава да живее богато, не може да влезе в Царството Небесно, освен ако не продаде всичко, което има и, че не би му било от полза да спазва Божиите Заповеди, докато притежава богатствата си. Техните аргументи не държат сметка за нашите отци, Авраам, Исаак и Яков, които отдавна са напуснали земния живот. Факт е, че всички те са притежавали големи богатства, както Светото Писание ни разказва, но Той, който стана беден заради нас, макар че е бил истински богат, предрича като искрено ни обещава, че мнозина ще дойдат от Изтока и Запада и Той ще седне не над тях, не без тях, ами редом с тях в Царството Небесно. Макар че надменният богаташ, който се облича в пурпур и мек лен и прекарва дните си в пищни пирове, след като умре, отива да се мъчи в Ада, то все пак, ако прояви милост към презрения бедняк, покрит с рани, който е легнал пред прага му, сам той би заслужил милост. И ако на бедняка заслугата бе бедността му, а не добротата му, то със сигурност ангелите нямаше да го занесат там, където е Авраам, който е бил богат в земния си живот."

Това цели да ни покаже, че нито бедността е нещо похвално, нито богатството се осъжда, но богоугодността на едното или богоненавистничеството на другото водят до съответните последствия. И ако участва на неблагоприятния богаташ е да страда в мъките на петия кръг, то сърцето на богатия Авраам е приело набожния бедняк. Въпреки че Авраам е бил богат, той приемал с такова пренебрежение богатствата си и ги ценял толкова малко в сравнение с Божиите заповеди, че не е бил способен да оскърби Бога, отказвайки да пожертва по Негова повеля човека, на когото се е надявал и за когото се е молил като наследник на собствените му богатства⁹.

Тук Августин предполага, че според тях старозаветните патриарси не са продавали всичко, което са притежавали, защото Господ не го е бил заповядал. Августин продължава:

"Но в Новия завет няма такова изискване. Ние вярваме, че апостол Павел тъкмо в духа на Новия завет е писал на Тимотей, казвайки му: "Наръчвай на богатшите в тоя свят да не мислят високо за себе си, нито да се надяват на непостоянното богатство, а на живия Бог, който ни дава

⁹ Според Стария завет, Господ наредил на Авраам да Му принесе в жертва сина си Исаак. Поради голямата си вяра Авраам изпълнил повелята и в момента на удара с ножа Исаак бил спасен, като мястото му на олтара било заето от жертвено животно (Битие). - Бел.прев.

всичко в изобилие за наслада; да вършат добро, да богатееят с добри дела, да бъдат щедри и общителни, като по този начин си събират съкровище – добра основа за бъдещето, за да постигнат вечен живот”¹⁰.

Така той е говорел на младия Тимотей, съветвайки го как да поеме пътя в живота и т.н. Мисля, че когато е дал тези напътствия към богатите, апостолът не е сгрешил, като вместо да каже: “Кажете на богатите на Света ни да продадат всичко, което притежават и да го дарят на бедните, и да следват Бога”, той казва “Кажете им да не бъдат надменни, да не вярват в непостоянството на богатствата”. Гордостта, а не богатството е пратила богатия младеж в мъките на ада, защото е презрял добрия бедняк, който лежал пред портата му, защото е вложил надеждите си в непостоянството на богатството и се считал за щастлив в одеждите си от пурпур и мек лен и забавляващ се на пищни пирове.

Августин продължава да развива тази тема обяснявайки, че въпросът за богатството сам по себе си е основен в Новия Завет, но богатство и бедност са използвани само образно, като примери в притчите.

Интересно е да се отбележи, че основните източници, които либералните богослови цитират, са гръцките отци от този период, които се развиват в духа на източното монашество, както отбелязах по-горе. Всички тези, които цитирах досега, бяха западни отци, основно от Галия, и Августин от Северна Африка, които имат доста по-различно схващане. Струва си да разгледаме този феномен по-подробно, за да открием някои причини за тази разлика между Западната и Източната църква през онова време, когато техните общности са били доста близки в някои отношения и същевременно много различни - в други.

И западните, и източните отци са писали в период на сериозен икономически хаос, причинен както от високите данъци, така и от постоянната девалвация на парите, дължаща се на воюващите императори, тъй като от един момент нататък данъците не били вече достатъчен източник на пари. Впоследствие, около 300 г., настъпила голяма инфлация, която била толкова опустошителна, че довела до контрол върху цените, въведен от Диоклетиан. Това още повече разстроило икономиката и довело до въвеждане на два вида данъчно задължение - всеки трябвало или да полага принудителен труд, или да внесе пари в държавната хазна. Всекиму било отредено определено задължение в държавната система, от което не е можел да се откаже нито той, нито наследниците му. С други думи, така се положили основите на феодалното общество, което се развило през Средновековието.

Заради този особено пагубен процес в обществото много римляни пожелавали да се присъединят към варварите, както са посочили Салвиан и Оросий, защото варварите не били обременени с римското законодателство и обезценяването на парите. Крайният резултат бил, че варварите, които се заселили в границите на Римската империя сред римляните, станали християни. Това ново християнско общество се опитало да избегне тормоза на тежкото данъчно бреме.

Тази тема не се обсъжда от богослови на освобождението. Искам да обърна внимание на факта, че повечето от римокатолическите либерални богослови произхождат от религиозни ордени, а не от духовенството от диоцеза¹¹. Дори епископите и кардиналите - защитници на либералното богословие, произхождат от религиозни ордени. Някои от бразилските

¹⁰ Първо послание до Тимотей 17 : 19. - Бел. прев.

¹¹ Т. нар. “бяло духовенство”. – Бел. прев.

кардинали, например, са били францисканци. Ако обърнем внимание на днешното американско духовенство, ще открием доста католически епископи, които произхождат от религиозни ордени. Това е уникална и необикновена ситуация, която не се е случвала в продължение на стотици години. Обикновено процедурата предвижда да се взимат епископи от диоцезното духовенство, т.е. от свещениците, които не са дали обет за бедност и на които е позволено да притежават толкова, колкото имат, наследят или придобият. Това са хора, на които им се налага да се занимават с ежедневни проблеми, като ипотека на църквата, училището, ректората и манастира.

Доскоро американското духовенство беше известно като духовенство, печелещо в областта на бизнеса. Дори беше критикувано за това, че доскоро американските епископи и архиепископи бяха по-запознати с недвижимите имоти, борсата и ипотеките, отколкото с някои религиозни въпроси. Но без тези им познания църквите нямаше да оцелеят. Нямаше да могат да управляват паствата си, ако не успяваха да изплащат ипотеките си. Ето защо, след като всяка енория с ипотекиран имот има за гарант ръководството на диоцеца, тоест епископа, от него се очаква да има познания за финансирането и поддръжката на имуществото и сградите на църквите в диоцеца му.

Успехът на американските епископи в изграждането на такава стабилна финансова и материална основа, която създаде църкви, в които да се молим, и училища, в които да се учим, представлява истинско чудо за света. Това положение започна да се променя преди около 15 години. В споровете около Виетнамската война много епископи подкрепиха политиката на правителството на САЩ, което не се посрещна с одобрение от по-младите духовници и от някои чуждестранни католически духовни водачи. В резултат на това Ватиканът започна да се вглежда извън рамките на диоцеца, за да замени хората си с манастирски възпитаници.

Архиепископ Уитленд от Милуоки, например, който е председател на комисията, която се готви да издаде книгата “Свещеническо писмо”, в която разглежда икономически проблеми, произхожда от манастир. Много от по-младите епископи са дошли от манастирски ордени, където са живели по начин, коренно различен от този на останалите в паството. Те са различни от традиционните диоцезни духовници и епископи, които обикновено живеят заедно с хората от своето паство и водят сходен с тях начин на живот, като съответно не са подканвани да положат клетва за бедност. Обаче много от другите епископи идват от общност, в която хората са положили клетва за много ограничения, избирайки да стоят далече от останалото католическо население с цел да осъществяват една по-особена духовна служба и да развият най-вече духовни добродетели.

Но сега те са далеч от усамотението, в което е следвало да прилагат тези си обети, и живеят сред населението. Тези хора нямат много близки връзки с останалите католици, независимо дали са от енорията или миряни. В резултат на това настъпва една криза, която се задълбочава с разпространяването на влиянието им сред духовенството. Някои от новите лидери на духовенството смятат дори, че е грях от страна на предишните епископи да създават собственост и да строят църкви и училища. Това било показвало липса на духовно виждане и те се занимавали по-скоро с Мамон, отколкото със Светия Дух. Ето защо сега има сериозен конфликт между желанието на епископите миряните и вярващата общност да даряват пари в подкрепа на грандиозни нови програми, от една страна, и пасторите, от друга. Последните отговарят за

поддръжката на училищата и не желаят да видят парите от енорията им, дадени на Националната конференция на католическите епископи, да бъдат разпределени като милостиня за Третия свят.

В заключение, това, което се получава, е грамадната разлика между съществуващото 2000 години богословие, основаващо се на личното преображение и личното спасение, и съвременната идея за някакъв вид колективно спасение, което да бъде постигнато чрез промени в политическите и социални политики и институции.

Съчиненията на либералната теология са само малка част от духа сред тези хора от религиозните ордени. Зад тях се крие мисъл, отличаваща се съществено от традицията на християнската църква и подсилена от всякакви догми на съвременните социални науки. Те са заменили учението на Църквата с една светска религия на социалната наука и смятат, че в имат в ръцете си силни средства за вършене на чудеса.

За нас важното е да знаем, че Старият завет, Новият завет и съчиненията на отците на Църквата създават една традиция относно богатството и бедността, която е съвместима с капитализма и е в разрез със съвременния социализъм и комунизъм. Ние трябва да докажем, че това ново богословие ще създаде опасност за християнската Църква, докато преутвърждаването, продължаването и развиването на традиционното богословие ще укрепят духовното здраве и на Църквата, и на цялото западно общество.